

— | | —

Saskia Goldschmidt

—
De voddenkoningin

Roman

Cossee
Amsterdam

— | | —

I
Een bom van textiel

Ik ben niets meer dan het ongewenste gevolg van de verjaardagsborrel die mijn moeder in het café ging halen op de dag dat ze achttien werd. Een tien jaar oudere man trakteerde haar op te veel drank en daarna nam hij haar in wat ze 'het achterafje' noemde. Of hij haar toestemming had of dat ik het product ben van brute agressie heeft ze nooit verteld. Ze maakte weinig woorden aan hem vuil en wat ik over hem hoorde maakte niet nieuwsgierig naar meer.

'Er is in dit huis geen plek voor sloeries,' schijnt mijn oma gezegd te hebben toen ze met samengeknepen ogen naar het strakgespannen bloesje van mijn moeder keek, waarna ze haar dochter een klein leren koffertje en een zwart beursje met zilveren beugel in handen duwde en de deur wees.

Omdat mijn moeder niet wist waar ze heen moest, zocht ze in het café de man op die haar van haar maagdelijkheid beroofd had. Hij was een van de vrije jongens van het dorp die het volgens haar vader verdomden een bijdrage aan de wederopbouw te leveren. Ze stapte de kring van mannen in en zei dat ze hem spreken moest. Hem alleen. Hij antwoordde dat hij geen geheimen had voor zijn vrienden. Toen ze ten slotte aarzelend vertelde wat er aan de hand was, riep de man die de naam vader niet verdient boven het gebrul van de kerels uit: 'Wie het krijgt mag het houden.'

En dus ging ze naar Amsterdam en kwam ze terecht in het café van Bet van Beeren op de Zeedijk. Daar werd het meisje

uit de provincie met haar zachte blozende wangen, springerige blonde krullen en opbollend buikje door de clientèle, een mix van figuren uit de onderwereld, kunstenaars en intellectuelen, welwillend ontvangen en men zei haar ter geruststelling dat meisjes als zij de zonde dubbel en dwars waard waren. Langzaam vond ze haar draai, hoewel ze altijd aan de rand van het kunstenaarsmilieu is blijven bungelen. Ze had onmiskenbaar talent, maar ze is nooit echt tot bloei gekomen. Ik heb dat beter gedaan. Tenminste, dat heb ik tot voor kort gedacht. Mijn moeder was altijd bang voor de dag dat er geen geld meer zou zijn. Ik ben nu veel meer kwijtgeraakt dan geld alleen.

Van mens in merk veranderen gaat geleidelijk. Ik scharrelde eerst op het plein en later in mijn winkel en op een dag was ik een spraakmakende *brand*, Koko's, koningin van de tweedehands glamour, bekend in Milaan, Parijs en al die andere plaatsen waar modekoningen regeren. Succesvol zijn is een kwestie van hard werken, talent en een beetje geluk. Koko's werd gekoesterd door enthousiaste klanten, modejournalisten en couturiers.

Succes voelt als een stevige, solide bodem, als een ondergrond even hard als het gesteente waaruit negentiende-eeuwse fabrieken zijn opgebouwd. Maar in werkelijkheid is het broos en vluchtig en kan het van de ene op de andere dag verkrumelen, verwaaien, of in rook opgaan.

Opeens is Koko's niet meer dan een leeggeroofd koninkrijk. Ze hebben ieder jurkje, ieder dierbaar lapje broderie anglaise, elk stukje wilde zijde van me afgenomen. Mijn winkelruit wordt ontsierd door een groot bord *TE KOOP*. Dat zal er niet lang hangen, de straat waar ik dertig jaar geleden begon is tegenwoordig de perfecte locatie, gewild bij de grote modeketens.

Voor het eerst in mijn leven heb ik de tijd om door de stad te slenteren. Ik zou mijn concurrentenvrienden kunnen bezoeken die drukdoende zijn in hun winkeltjes. Ik zou een kijkje kunnen nemen in de overvolle etalageruit van de verraderlijke *copy cat* met zijn protserige Porsche, die niet zal proberen zijn leedvermaak te verbergen. Ik zou de pont kunnen nemen naar de overkant van het IJ, waar mijn loods staat, die nu verboden gebied is. Ik zou misschien wel het liefst naar De Fortuin lopen en met Joshua, midvoor aan de toog, een bel jenever drinken. Maar dat kan ik niet. Alles verliezen is één ding, maar mijn schuld in zijn ogen te moeten lezen is onverdraaglijk.

Ik weet hoe ik prachtige partijen moet inkopen, ik kan met de grootste hufters goed zaken doen en trends voorspellen of maken, ik ben als geen ander in staat met wat doeken, triplex en een paar jurken een sprookjeswereld te creëren, maar de weg terugvinden, van een bekend merk gewoon weer mens worden, is een ander verhaal.

Door het raam van mijn etage kijk ik naar het patroon van grijze stoeptegels, matglanzend van de motregen die uit de grauwe lucht drupt, traag, als uit een lekkende kraan. Het is te druk in mijn hoofd, mijn hart klopt alsof ik kilometers gerend heb en ik voel me alsof ik een honderdkilobaal kleding ben die met te veel vodden gevuld is en uit elkaar knalt, zoals dat soms gebeurde in een sorteerderij waar een onervaren werknemer aan de pers stond. De samengedrukte kledij spatte uit elkaar, kleurige kleren die door de grote ruimte zweefden als de vlokken van de populieren in het voorjaar en verspreid door de loods op de vloer neerkwamen, onder luid gelach van de sorteesters en het hartgrondige gevloek van de baas.

Ik word niet langer in beslag genomen door partijen kleding, door vracht uit Amerika, door trips naar Duitsland,

Polen en de Baltische staten, door klantencontacten en personeelsbijeenkomsten, door verkoophevenementen, pasfestijnen en bezoeken van stylisten of contracten met de bank. Alles is verdwenen, behalve de verhalen in mijn hoofd, verhalen die verborgen zaten in de ruches van de bloesjes, in de zijden sjerp van de zeeblauwe dansjurk, in het haast doorschijnende weefsel van de batisten petticoat en in de opgestikte rijnkieszels en nepkoralen op het lijfje van de uitbundige avondjapon.

En tussen die verhalen door doolt de geschiedenis van een zestienjarig grietje, een kind zonder vader en met een moeder die veel te vroeg stierf. Toen ze wist dat er geen redding meer aan was, vond mijn moeder een kroegcontact, een advocaat, bereid om voogd te worden. Hij regelde de officiële zaken en een paar keer per jaar aten we samen. Dan herinnerde ik hem eraan dat een schoolcarrière verspilde moeite was, de maandelijkse wezenuitkering op mijn girorekening welkom en dat ik het best gedijde zonder bemoeienis. De opluchting van de advocaat dat de op het sterfbed afgedwongen belofte niet tot ingrijpende veranderingen in zijn leven hoefde te leiden was groot. En ik, zestien lentes pril, de leeftijd van de treurige heldin uit een liedje van troubadour Boudevijn de Groot, had werkelijk niemand nodig. Amsterdam was het magisch centrum van de wereld, de pleisterplaats voor hippies, kunstenaars en muzikanten. Alles lag voor het oprapen: de muziek en de minnaars in Paradiso, de hasj in het Vondelpark en de tweedehands textiel op het Waterlooplein. En hoewel ik van de eerste drie niet vies was, werd de laatste mijn grootste passie.

Ik ben opgegroeid in een huis waarin kleding de belangrijkste bron van inkomsten was. Daaraan is het te danken dat

ik snel opmerkte dat niet alleen muziek als *Sgt. Pepper's* van The Beatles en 'A Whiter Shade of Pale' van Procol Harum het kanaal overwaaide, maar dat ook een nieuwe modetrend, afkomstig uit de boetieks van Carnaby Street en King's Road het vasteland bereikte. Een trend die niet minder dan een revolutie was, de *youthquake*, die het monopolie van de Parijse modekoningen doorbrak door hen in één klap van de troon te stoten. Opeens waren die alleen nog relevant voor de dames van gisteren. Voor het eerst in de geschiedenis werd de kledingtrend niet meer bepaald door mensen met zakken vol geld. In een ongelooflijk tempo democratiseerde de mode en ik realiseerde me welke kansen dat bood.

Ik behoorde, jong als ik was, tot de voorhoede. Ik was een hippie die zich niet langer de wet liet voorschrijven. Niet door docenten, politici, en andere betweters. We weigerden naar school te gaan en suffe baantjes aan te nemen, we wezen iedere vorm van status af en geloofden alleen nog maar in onze eigen creativiteit. De manier waarop we ons kleedden was een statement, een protest tegen de samenleving die alleen nog maar om macht, oude mannen en geld leek te draaien. Er ontstond een mode waarin ieder individu zijn of haar eigen creaties samenstelde, uit een mix van bewerkte tweedehandskleding van twintig, dertig jaar oud, Indiase items en zelfgemaakte accessoires. Ik selecteerde als eerste op het Waterlooplein uit de stapels vodden de charlestonjaponnetjes, jarenveertigmantelpakjes en namiddagjurkjes, ik deed ze in de wasmachine, repareerde, streek en verkocht ze vervolgens op hetzelfde plein met winst.

De voddenboeren bekeken me in eerste instantie met verbazing. Een grietje met knaloranje hennahaar, schoenen met zolen van touw, om de heupen een worteldoek zoals men die kende van de tafels in het koffiehuis en in een opoebloeme-

tjesjurk waar ik het kraagje van afgeknipt had, waardoor men, als ik de voddenhopen op de grond doorzocht, ongegeneerd uitzicht had op mijn bh-loze borsten. Jong en totaal mesjogge vonden ze me. In niets te vergelijken met de klanten die ze tot dan toe gewend waren. Er waren wel kunstenaars en andere mafkezen op het plein te vinden, maar de meeste klanten waren meiden met sjaaltjes over hun permanentjes, soms nog met krullers in het haar, of torenhoge suikerspinnen op het hoofd, of vrouwen die in hun lange leren jassen en met kaplaarzen aan een degelijke rok of jurk zochten, of verweerde mannen die op zoek waren naar een modern nylon gevalletje voor hun vriendin. Klanten die niet meer dan een grijpstuiver betaalden voor de kleren die ze uit de stapels visten. Ik was de voorbode van een nieuwe tijd, de aanspreker van wat de gouden jaren zouden worden.

De zoete smaak van mijn moeders geluk

Zolang ik me kan herinneren, veranderde ik kartonnen doosjes en houten kistjes waarin ooit schoenen, furnituren of sigaren verpakt zaten in sprookjesachtige miniatuurkamer-tjes. Afvalmateriaal was voor mij altijd de grondstof voor iets nieuws. Alles kan worden hergebruikt, stof, papier, karton, triplex, steentjes, ijzerdraad; waardeloos materiaal bestaat niet. Wat ik ook in mijn vingers kreeg, ik gaf het een tweede leven en maakte er schilderachtige interieurtjes van voor de feestelijk aangeklede bewoonsters die ik uit karton en stof knipte en aankleedde met restjes uit mijn moeders lapjes-mand.

Ik woon nog steeds in het kleurrijke decor van mijn jeugd, ik heb bijna niets veranderd aan de etage waar ik met mijn moeder leefde. De vernieuwingsdwang is misschien wel het grootste gif van onze tijd. Mensen laten zich aanpraten dat ze steeds weer nieuwe rotzooi nodig hebben, alleen om een dolgedraaide economie gaande te houden. Ik doe daar niet aan mee, integendeel, ik heb er mijn werk van gemaakt het verleden te recyclen. Mijn handel was een statement tegen de verspilling en ik heb bewezen dat dat op een glamourachtige wijze kon.

Mijn woning moderniseren is niet nodig. Natuurlijk, ik ben geen ecofundamentalist, ik heb een computer en een mobiele telefoon en alles wat nodig is om zaken te kunnen doen, maar in huis verander ik zo min mogelijk, het is ge-

ruststellend te wonen op een plek waar het verleden nog te herkennen is.

Het is er nog steeds klein en vol, net als vijftig jaar geleden, de wanden in de gang gevuld met mijn moeders schilderijen: voorstellingen van vrouwenlichamen versierd met flarden stof, vogelveren, zeewier, bloemkelken in wilde kleuren. In mijn vroegere slaapkamer is nog altijd een wand vol miniatuurkamertjes van karton en houten sigarenkistjes, een verzameling boudoirtjes met met stof beklede muren, krullerige meubeltjes en spiegels van melkdoppen of folie, in goudkleurige lijsten, woonkamertjes met een chaise longue, een dres-soir, vloerkleedjes en schilderijtjes, badkamertjes met grillig gevormde badkuipen op sierlijke pootjes. Het is een hoog opgestapelde, ordeloze vrolijke verzameling, een favela van miniatuurtjes in vervaalde zuurstokkleuren vol pailletten en glitter die in de loop van de tijd hun glans hebben verloren.

In de woonkamer staat tegen de achtermuur naast de uitpuilende boekenkast een rommelige rieten bank vol kussens, met verschillende stoffen en motieven. Uiteraard is er geen salontafel, een symbool van de door mijn moeder zo geminachte kleinburgerlijkheid. Ze speelde de doorgewinterde bohemien, maar ik denk dat ze zich als jonge ongehuwde moeder in de truttige jaren vijftig gedwongen heeft gevoeld die rol aan te nemen. In elk geval hadden wij in plaats van een salontafel een oude leren scheepskoffer met beslag van hout en koper.

De schoorsteenmantel is nog altijd een uitstalling van nutteloze voorwerpen zoals het olielampje, de bronzen kandelaar met druipkaars, het Mariabeeldje met kralenketting, een popje met een raffiarokje, een van mijn miniatuurdecor-tjes, het oude leren portemonneetje met de zilveren sluitbeugel, de tinnen geboortebeker waarin de naam Danielle is gegra-

veerd en waarin een verzameling verweesde oorbellen wordt bewaard, glanzende rode, blauwe, gele en groene stenen in zilveren bloemen en zonnen. En over de goudkleurige rand van de spiegel hangen lange avondhandschoenen van rode zijde. In het hoekje ernaast staat mijn moeders blikje boordevol kwasten als een boeket vervaalde bloemen. Zelfs de grammofoon met de jazzplaten heb ik niet weggedaan, net zomin als de paspop met de elegante groene cocktailjurk van kledingkeizer Cristóbal Balenciaga, de *'master of us all'*, mijn dierbaarste bezit, niet alleen omdat de jurk door hem gemaakt is, maar ook vanwege de herinnering aan de vroegere eigenaresse, mevrouw Rosenbaum.

De donkerbruine duizendlaatjeskast is nog altijd gevuld met tientallen lapjes, knopen, gespen, biezen, linten, lovertjes, nepparures, franjes, kwastjes, kwikjes, glasparels, musketonhaakjes, aigrettes en strikken. Een onuitputtelijke en noodzakelijke verzameling grondstoffen voor het creëren van glamour. De elektrische Singer-naaimachine, mijn moeders belangrijkste gereedschap, waarmee ze ons bestaan bij elkaar stikte, doet nog altijd dienst en staat paraat op de grote houten tafel.

Mijn moeders grote voorbeeld was Coco Chanel, die net als zij ongetrouwd was. Een unicum in de jaren vijftig. Coco wist elk idee in goud om te zetten, als een toverfee uit een sprookje. Of het nu haar hoedenontwerpen betrof, het kleine zwarte jurkje, de damespantalons, haar parfums, elke creatie werd een daverend succes. Mijn moeder kon zich vertwijfeld afvragen waarom Coco in alles geslaagd was en zij niet. Was het omdat zij een dochter had terwijl Coco zich nooit met jong had laten schoppen, hoeveel rijke en kunstzinnige minnaars ze ook gehad had? Het is altijd makkelijker om de oorzaak van een mislukking buiten jezelf te zoeken en hoewel

er tientallen redenen te bedenken zijn waarom mijn moeder nooit meer geworden is dan een vakkundig klermaakster, kan ik niet ontkennen dat mijn aanwezigheid haar belemmerd moet hebben. In de jaren vijftig was een ongehuwde moeder verdacht, een prooi of een hoer en waarschijnlijk beide. Ik voelde vroeger vaak hoe ik beklemming teweegbracht bij de ouders van mijn klasgenoten en de klanten van mijn moeder. Ik herkende de verontruste blik, alsof mijn situatie als buitenbeentje besmettelijk zou kunnen zijn voor hun wettelijk verwekte kroost. Ik werd vaak toegesproken op een licht verwijtende toon, omdat ik niet meer dan een ongelukje was, een eeuwige smet die zich niet had laten verwijderen door kinine, zeepsopspuit of breinaald.

Mijn moeder vond zichzelf een selfmade couturière, kleidingkunstenares en schilderes, en omdat ze nooit enige bekendheid heeft gekregen en zelden genoeg verdiende, zag ze zichzelf vooral als miskend artiest, en die gemoedstoestand hing als een verongelijkt aura om haar heen. Bovendien bleek ze niet slechts als onervaren groentje een keer voor de verkeerde man te zijn gevallen, haar foute mannenkeuze was als een chronische ziekte. Haar leven bestond voor een groot deel uit onvervulde dromen.

Ze vernoemde me naar haar grote voorbeeld als eerbetoon en misschien ook om het geluk af te dwingen. De k's in plaats van de chiquere c's waren denk ik een poging tot originaliteit en moesten verhinderen dat mijn moeder beschuldigd zou kunnen worden van slaafs kopieergedrag. En bovendien past het lekker bij onze achternaam: Kwast. Mijn jeugd in het midden van de jaren van het grote fatsoen was niet erg harmonieus, maar wel een goede leerschool. De opvoedingsmethoden van nu zijn behoorlijk uit de hand gelopen en ik denk dat al die verwende kinderen daarmee geen

dienst wordt bewezen. Ik heb ze vaak in mijn winkel gezien, kinderen die omringd werden door een ziekmakende aandacht van bezorgde volwassenen. Zelf ben ik opgegroeid met de harde kreten van de mannen die ik 's nachts in mijn moeders bed hoorde stoten en die de volgende dag aan de keukentafel met een chagrijnig smoel zaten te wachten tot ze een sterke koffie en een Alka Seltzer voorgezet kregen. Kerels die meestal stonken naar zweet, rook, drank en andere viezigheid, stuk voor stuk machomannen met stoppelige wangen en ongekamde haren. Soms stapte ik 's morgens de keuken binnen in mijn kanten nachthemdje, met Aapje tegen me aangedrukt. Dan keken ze verrast op, sommigen strekten een arm naar me uit en maakten zachte geluidjes met hun tong, zoals men doet om een poesje te lokken. Maar ik bleef ver uit hun buurt.

Wanneer zo'n man opstond, zijn leren jekker aantrok en zich uit de voeten wilde maken, voltrok zich altijd hetzelfde tafereel: mijn moeder die zich tegen hem aan vlijde, haar hoofd naar zijn stoppelige gezicht opgericht terwijl ze liefjes glimlachte en hij nadrukkelijk over haar heen keek, verlangend zich van haar los te maken en de wereld in te stappen waarin zij geen rol meer speelde. Op zo'n moment was mijn moeder beroofd van al haar trots en bedelde ze om nog een kusje, dat haar dan soms verstrooid vergund werd voordat hij zich uit haar omhelzing losmaakte. Het geluid van de deur die achter hem dichtviel had hetzelfde effect als de twaalfde klokslag in het sprookje van Assepoester. Mijn moeders glimlach maakte plaats voor een gepijnigde blik, haar opgekrulde mondhoeken zakten naar beneden, haar lieflijke meisjesstem werd zwaar en kreeg weer de gebruikelijke bittere en verongelijkte klank.

Soms, heel soms zat er een paar ochtenden achter elkaar

dezelfde kerel in de keuken, eentje die niet na de ochtendkoffie verdween. Dan zwol mijn moeder op van geluk en had ze pretlichtjes in haar ogen, dan klonk haar klaterende lach en deed ze niets liever dan zich uitsloven in de keuken.

‘De liefde van de man gaat door de maag!’ riep ze uit als ze haar minnaar de gerechten voorzette. Ze stond uren achter het fornuis, kookte, braadde en bakte enthousiast, als een echte huisvrouw, het type dat ze doorgaans zo verachtte. Maar koken kon ze en het mooist waren de feestelijke puddingen die ze in zulke tijden maakte. Prachtige, felgekleurde, glimmende en trillende creaties, versierd met gekleurde rozetjes en glitterpilletjes die deden denken aan de pailletten op de feestjurken uit mijn moeders tijdschriften. Puddingen die zoet en zacht op je tong smolten. De zoete smaak van mijn moeders geluk. Wat sloofde ze zich uit, wat deed ze haar best. En ik met haar. Ik maakte mijn moeder en haar vent aan het lachen door me te verkleden en samen met mijn zelfgemaakte feeëriekke figuurtjes van karton en stof voor hen op te treden. Ik zong liedjes, speelde sprookjes na terwijl mijn moeder bij haar vriend op schoot zat alsof ze een echt stelletje waren en soms zei ze: ‘Is ze geen plaatje, mijn Koko?’ Sommige kerels bromden instemmend. Maar ik vond het engerds, stuk voor stuk.

En altijd was er weer een dag dat ik uit school kwam en ik mijn moeder huilend aan de keukentafel trof. Haar lange blonde haren in de war, de natte wangen besmeurd met zwarte vegen, haar lippen gek bleek zonder de knalrode lippenstift.

‘Waarom lukt het iedere lelijke, stompzinnige burgertrut om een kerel te houden en waarom kan ik dat niet? Ik haat het alleen te zijn.’

Ik begreep nooit dat ze dat zei. Soms, als ik haar huilend aantrof, stond ze me toe op haar schoot te klimmen en haar

te troosten. Maar vaker duwde ze me weg en beval ze me naar mijn kamer te gaan. En dan hoorde ik haar luidkeels roepen dat niemand van haar hield. In die tijd heb ik me voorgenomen altijd voor mezelf te zullen zorgen.

Ik herinner me dat mijn moeder rustiger werd als er werk was en ze zich voor de komende maanden van voldoende geld verzekerd wist. Dan werd zelfs haar hunkering naar mannen minder.

Er was een periode dat een van de keurige Zuid-dames tijdens een feestje had opgescheept over 'haar artistieke thuisnaaister' die onder het motto 'haute couture, maar dan minder dure' ieder Chanel- of Diorjurkje in elkaar kon zetten. Mijn moeder maakte een tocht langs statige huizen met hoge kamers, geboende parketvloeren en lommerrijke tuinen, haar tas vol gereedschap: notitieblokje en potlood, patronenboek, stoffenstaaltjesmap, spelden, schaar, meetlint, zoommaatje, kleermakerskrijt, tornmesje en vingerhoed. Soms mocht ik mee, als ik beloofde me onzichtbaar te maken en me niet in het gesprek te mengen. We werden door een dienstmeisje binnengelaten, namen plaats in de ruime kamer en suite waar we wachtten, soms heel lang, tot mevrouw haar entree maakte. Geen spoor van ongeduld bij mijn moeder. Ik gebruikte de tijd om me te verbazen over de deftige inrichting van de kamers, de donkere schilderijen in zware sombere lijsten: stillevens met fruit en roodgelede kalkoenen en statige portretten van wat misschien de voorouders van de bewoners waren geweest. Dressoirs met tinnen kraantjeskannen op sierlijke spiritusbrandertjes en zilveren plateautjes, vitrinekastjes met gouden pronkstukken. En de enorme ruimte in de kamers verbaasde me nog het meest. Waarom heeft iemand zoveel leegte nodig? Wanneer de dame des huizes ten slotte binnenkwam en ons met luide stem

begroette, luisterde mijn moeder geduldig. Er waren vele woorden nodig om mevrouws wens duidelijk te maken. Ik vond dat er veel gekletst werd voordat er een model kon worden uitgekozen, maar ik leerde toen dat juist het persoonlijke contact een belangrijke reden was waarom veel vrouwen liever een thuisnaaister hadden. Mijn moeder was er trots op dat die dames hun onzekerheden over hun figuur met haar deelden en dat zij ze kon adviseren over het juiste model waarmee schoonheidsfoutjes verhuld konden worden.

Een van haar grote successen was de zwartzijden strapless Diorcocktailjurk. Hoe ze erin geslaagd was de hand op het patroon te leggen was haar goedbewaarde geheim, want de haute coutureontwerpen werden door de grote modemeesters bewaakt alsof het goudstaven waren. Sommige patronen werden voor veel geld slechts aan een paar zorgvuldig geselecteerde modehuizen buiten Frankrijk verkocht, zoals Maison Kühne in Den Haag en Hirsch in Amsterdam, maar voor mijn moeder waren ze zeker niet officieel beschikbaar. Ze was een ritselaar, zei ze dikwijls met trots, en die kwaliteit heb ik van haar geërfd. De oogstrelende Diorjurk had een nauwsluitend lijfje dat de taille extra accentueerde, knopen van dezelfde stof als de jurk, een geplooid décolleté en een wijd uitwaaiierende rok die als een waterval naar beneden viel, tot halverwege de kuiten. 'In deze cocktaildress,' zo prees mijn moeder de jurk bij haar klanten aan, 'bent u werkelijk *dressed to kill*.' Ik zag hoe die tekst uit *Harper's Bazaar* veel dames over de streep trok. Hoe prachtig en kunstig je koopwaar ook is, als je niet de aandacht weet te trekken blijft het gerommel in de marge.

Ik keek toe hoe mijn moeder zonder enige gêne met haar meetlint het middel van de vrouw des huizes omvatte alsof ze haar omhelzen ging en daarna de borstomvang opnam

en mevrouw verzocht een arm uit te steken om het meetlint onder de oksel te kunnen drukken. Vooral dat laatste vond ik van een bijna onverdraaglijke intimiteit. Hoe ze haar vingers plaatste in dat warme holletje van die dame, soms midden in een grote donkere vochtplek, en mevrouw vroeg om het vast te houden, zodat ze de onderarm lengte kon opmeten. Maar mijn moeder leek bij het uitvoeren van al die familiale handelingen bij een wildvreemde vrouw heel ontspannen en zelfverzekerd. Ik vond het indertijd beklemmend om er getuige van te zijn, zoals ik ook liever niet zag hoe mijn moeder haar minnaars aanhaalde. Pas later heb ik zelf ervaren dat iemand de maat nemen een fijne, vanzelfsprekende manier is om dicht bij een ander te komen en om van betekenis te kunnen zijn zonder verregaande consequenties of langdurige verbintenissen. Intimiteit binnen afgemeten grenzen.

Een tijdlang was mijn moeder de tophuisnaaister van de duurste buurt van Amsterdam, maar toen het nieuwtje ervan af was werd het voor de dames tijd nieuwe naaisters uit te proberen, en daarmee kwam in ons huis de spanning terug die gebrek aan geld nu eenmaal met zich meebrengt.

Op een dag kwam ik uit school en trok met het touwtje dat uit de brievenbus hing de deur open. Tot mijn verrassing rook ik appeltaart. Op mijn hoede liep ik de gang door die vol stond met plastic balen donkere kleding. In de volgepakte woonkamer zat mijn moeder achter haar naaimachine. Ze torende nog net uit boven een hoge stapel donkere jassen. Op de tafel lagen bundeltjes repen en hoornen staafjes. Mijn moeder begroette me vrolijk.

‘Voddentijd?’ vroeg ik terwijl ik naar de jassen wees.

‘Ja,’ zei ze. ‘Voddentijd. Veel werk en goedbetaald.’

‘Hoe kom je eraan?’ vroeg ik, terwijl ik een reepje oppakte en bekeek.

‘Van de een of andere vent. Peer heet hij.’

Ik vond het leuk om haar te helpen. Ze liet me de rare sluiting van de jassen zien, geen gewone knopen met knoopsgaten, maar houten cilindertjes en lusjes van touw. Mijn moeder vertelde dat ze die houtjes en touwtjes moest vervangen door zwartleren reepjes en hoornen staafjes.

Als dank voor de klus had ze de man willen bedanken met een appeltaart, maar hij bleek niet van zoet te houden. Dus aten mijn moeder en ik samen de taart op, terwijl we eindeloos houtjes en touwtjes lostornden. Mijn moeder naaide de zwarte leren reepjes op de jassen en ik gebruikte de afgedankte touwtjes en knoopjes voor de meubeltjes in mijn miniatuurtjes.

In de weken dat mijn moeder druk was met die klus nam Peer, de jasjesman, haar mee uit en die avond eindigde hij bij haar in bed. Nog voor de verstelde jassen het huis uit gingen trok hij bij ons in. Hij leek een blijvertje.